

Eesti esindusorkester pani hooaja välisesinemistele punkti Kölnis, mainekal Saksa nüüdismuusikafestivalil «Kaheksa silda» («Acht Brücke»).

SEITSE EMOTSIONAALSET SÜITI* TEEMAL «KUIDAS MA ERSOGA KÖLNIS KÄISIN»

RIINA LUIK
kultuuriajakirjanik,
Köln-Tallinn

Vähemalt saja üheteistkümmes eesti peres helises 5. mail kella kolme ja nelja vahel varahomikul äratuskell. Midagi polnud parata – meie esindusorkestri muusikud pidid jõudma 21-tunniseks kujunenud (tööpäeva jooksul läbi Helsingi Kölni lennata, end hotellis sisse seada, keha kinnitada, pillid häälestada ja orkestriproovi teha, et astuda hilisõhtul parimas vormis nõudliku saksa publiku ette.

Vastutus oli seda suurem, et Kölni filharmoonia saalis astus ERSO oma 89-aastase ajaloo jooksul üles esimest korda ning kontserti salvestas ka Lääne-Saksa Ringhääling. Seda muusikamaratoni lähedalt näinuna tuleb tõdeda, et see oli orkestrile üsna ränk katsumus, millest aga auge välja tuldi.

SÜIT NR 1. KUIDAS BUSSIGA KÖLN SAAB?

Festivalikorraldajad on orkestrile Düsseldorfis lennujaama vastu saatnud kaks bussi kava-ga kaks eri lendudega saabuvat seltskonda nendega hotellidesse toimetada. Vene keelt kõnelevad bussijuhid ei vaevalogistikaplaaniga ülearu kaua pead, ja-gavad esimesed saabuvad kahte

pooltühja bussi, i pojehali! Selmet võtta kurss noolsirgele Saksa Autobahnile (Düsseldorf ja Köln vahet on u 60 km), keerab juht aina väiksematele kõrvaltänavatele, kuni leiame end ühtäkki äärelinna eramute vahelt. Ilmselgelt pole me Kölnis! Et hiiglaslik buss selle pürjelliku idüllis keskel üleüldse kuhugi pöörata saaks, peab selle tagaots vuhisema üle eesaedade tubipeenarde. Tõehetk – et miski on totaalselt viltu – koidab bussijuhile siis, kui kolleeg annab telefoni teada, et sõita tuleb hoopis teises suunas ning teise lennuga saabunud on maha jäänud... Bussijuhile ei tule pähegi, et nõukaag on meiegi keelepagasisse üht-teist jätnud ning j- ja m-tähed algavaid sõnad ei tule lõppu enne, kui toru teise otsa ilmub saksa pool ja venekeelsed vandesõnad asenduvad Scheiße'dega («sitt, totaalne jama»). Aga lõpp hea, kõik hea! Köln tervitab muusikuid südastuvisel palavusega ja õitesse mattununa: sirelid, kastanid ja kirsid on pillavas õitvahus, õhus on selline lõhnade müriaad, et raske on hingata.

SÜIT NR 2. KOGU LINN ON KÜLILI.

Tõsiasi, et Kristuse taevamine-mise püha kohalikele nii tohutul korda läheb ja seda nii jo-viaalselt tähistakse, on pisut ül-latav. Teisalt – eks olnud Köln tähtis usukeskus ja piiskopi-kants juba frangi kuninga Karl Suure ajal. Kuid muidugi pole põhjus, miks linnarahvas kui üks mees end Rheinparki pika-

li on visanud, võileibadel, pit-sal ja kesvamärjukesel hea la-seb maitsta, mitte usuline har-dus, vaid suvine puhkepäev ise. Need, kes veel pikali pole, pro-meneerivad kaldapealsel, õllepu-del näpus... Turistid seevastu on valinud oluliselt kallima varian-di, vallutades tänavarestoranid ja õllepruulikojad. Need, kel elu-nautimine ühel või teisel moel rahaliselt üle jõu käib, sorteerivad tarmukalt prügikastide si-su. Kolmandad, kes käimasoleva meluga midagi tegemist ei taha teha, on end aga sisse seadnud Kölni peavaksali Hauptbahn-hofi esisel platsil ja toomkiriku treppidel. Sisserändajate hängi-vad seltskonnad ei ole sealt see-ga kuhugi kadunud ning tera-ne silm eristab nad kirjust rah-vamassist kiiresti. Võib-olla on põhjus toimunud sündmuste ebameeldivas järelkajas, võib-olla selles, et luksushotell Dom Hotel, kus sai enam kui kaks-kümmend aastat tagasi šampan-jaklaasi käes hoides suursugu-se toomkiriku vaadet nauditud, seisib nüüd nukralt tühja ja ma-hajäetuna... aga miski polnud enam endine ega ligitõmbav.

SÜIT NR 3. PÄRIS SILLAD ÜLE REINI.

Üle Reini kaarduvaid sildu kut-sutakse saksa keeles Rheinbrüc-ken ja neid on kokku tõesti ka-heksa, nagu viitab ka festivali nimi «Kaheksa silda»: kuus au-todele, kergliiklejatele ja jalakäi-jatele, kaks raudteesillad. Esi-mese silla, ühendamiseks jõe ida-ja läänepoolseid, rajasid roomla-sed juba aastal 310 pKr. Alpidest

mitme lähtejoena alguse saanud 1230 km pikkune Rein on üks suurimaid üleujutusi põhjustav jõgi Euroopas ning Köln on aas-tasadu jõesängist välja murdnud veemasside all ärganud. Kordi, mil ajaloolise kalaturu kandis kalad koos tulvaveega poeustest sisse-välja saalisid, pole ol-nud sugugi vähe. Üleujutuste rekord jääb aastasse 1784, mil vesi tõusis 13,55 m üle Kölni veetase-me näidu, kümnemeetrised tõu-suveed on tavaline nähtus. Jär-jepidevad üleujutused töid kaa-sa tohutu majanduskahju ning sundisid leidma insenertehnilisi lahendusi, mille tulemusel sai teoks ka suur osa Kölni läbi-va Reini kaldaala mitmemetrie-ne kergitamine. Rheinparkist on saanud nii linlaste kui ka turis-tide jõudeaja meelispaik. Muide, kuulus on ka Kölni sildade värv, Kölner Brückengrün ehk Kölni sillaroheline – värv, mille tellis spetsiaalselt Kölni sildade jaoks 1929. aastal toonane ülemlinna-pea, hilisem Saksamaa Liitvaba-riigi esimene riigikantsler Kon-rad Adenauer.

SÜIT NR 4. LIHAPALLID JA TOMATISUPP.

ERSO muusikud ei saa aga ei lebotada, restoranides hängi-da ega nutta taga pöördumatult muutunud aegu, sest neid ootab ees proov ja kontsert otse toom-kiriku kõrval asuvas Kölni fil-harmoonias. Teise maailmasõja ajal elas Köln üle 262 öhurünna-kut – kogu kesklinn oli maata-sa ning see andis võimaluse ra-jada uued ühiskondlikud ja kul-

tuuriobjektid otse ajaloolise va-nalinna rusudele. Tuleb tunnis-tada, et tänapäeva esteetilistest kategooriatest lähtudes teek-sid ka sakslased ilmselt palju as-ju teisiti ja halastaksid tõenäoli-selt ka Kölni toomkirikule, mis lausa lämbub teda ümbritsevate betoonlahmakate ja igast küljest piiravate tänavakividest platsi-de vahel. Filharmoonia saal val-mis 1986. aastal ning see on ko-duks nii Lääne-Saksamaa Ring-häälingu (WDR) sümfooniaor-kestrile kui ka ajaloolise Köln Gürzenichi orkestrile. Täissaal mahutab üle 2000 kuulaja ning see on suurepärase akustika-ga, igast küljest orkestrile ava-tud ja väga esinduslik kontser-disaal. Kölni muusikaelu on ak-tiivne, publikut peetakse asja-tundlikuks ning siia saali saabu-

kes peavad muusikas ausust ülimuslikuks.» ERSO't Kölnis juhitanud hollandi dirigent Bas Wiegiers tõdeb, et Ustvolkskaja looming on tema jaoks kui muusikaline alastiolek – nii aus, kui üldse muusika olla saab.

SÜIT NR 6. APPI, NAD KAAPERDAVAD PÄRDI!

Kölni võttis ERSO külakostiks kaasa Ustvolkskaja sümfoonilised poeemid nr 1 ja 2 (1958, 1959) ja Arvo Pärdi «Lamentate» klaverile ja orkestrile» (2002). Korraldajate soov oli, et viimases astuks solistina üles Kölnis resideeriv noor vene päritolu pianist Olga Scheps. Nii dirigent Bas Wiegiersile kui Schepsile oli see esmakordne koostöö ERSOga ning Kölnis üles kasvanud, hariduse saanud ja muusikaks sirgunud pianistile oli «Lamentate» ühtlasi esimene lavaline kokkupuude Pärdi teosega. Wiegiers on varem juhitanud kammerorkestriga Pärdi teost «Cantus in memoriam Benjamin Britte» ja esitanud mõned Pärdi teosed viiuldajana. Viiuldajana karjääri alustanud ja kümme aastat tagasi dirigeerimisega alustanud Wiegiers on üks hollandi noorema põlvkonna tunnustatumaid esindajad. Pärast Tallinnas toimunud prooviperioodi sõnab ta, et kuigi tema enda Pärdi-kogemus on kasin, usaldab ta orkestrit, kellele «see on igapäevane repertuaar». Nii Wiegiers kui Scheps hindavad kõrgelt vahetut prooviperioodi Pärdis ja peavad seda suureks privileegiaks. Scheps lisab: «Mulle meeldib Pärdi teos väga – milline ilu, kui palju emotsiooni see endas kätkeb!»

Kuid ometi ei saa ma kontserdi edenedes (kava algas Pärdi «Lamentatega») lahti tundeist, et neid kohtumisi ja arutamisi oleks võinud maestrogaga olla palju rohkem. Väga maha vaigistatud orkester lasi pianistil liiga jõuliselt domineerida ning Scheps, kelle mängumaneeri suhtes läksid nii publiku kui muusikaasjatundjate arvamused diametraalselt lahku, kasutas seda oma ülimalt sensuaalse ja maneerlikuks kippunud mängumaneeriga kohe ära. Lõppkokkuvõttes mõjus see kui Pärdi teose kaaperdamine... Kuid Kölni publik andestab aplausi tugevuse ja kestuse järgi otsustades kodulinna võluvale staarile kõik või ei tee kaaperdamist märka-

ma ning leekpunases pitskleidis Scheps laskub taas lavale, et mängida publiku meeleheaks lisapala.

Ustvolkskaja jõulised sümfoonilised poeemid seevastu ei lase kaksipidi mõelda: «naine mustast august» – nagu Leningradist pärit Ustvolkskaja end ise nimetas – paneb end maksma juba esimeste nootidega ning temperamentselt Wiegiersile on ta vähemalt sel õhtul kindlasti parem paariline kui meditatiivne Pärt. Lootust on, et Wiegiers jõuab ajapikku ka Pärdisse lähemale, sest eks viidanud ta ka ise usutluses ungari dirigendi Peter Eötvösi suurepärasele mõttele: dirigent ei pea mängima mitte seda, mis on kirja pandud, vaid ta peab aru saama, mis on nootidesse kirjutatud. Ustvolkskaja puhul see Wiegiersil ka õnnestus, tasuks soe ja pikk applaus koos ergutusvilede ja braavohüetega.

Publik tõttab koju, orkestrit aga ootavad kontserdisaali tagaruumides krapsakad saksa näitsikud kosutava külma Kölni õllega ning juttu jätkub kauemaks...

SÜIT NR 7. JUUBELDAV HOOAEG.

Lõppenud hooaeg (kuigi esinemisi jätkub ka pärast reedel toimunud ametlikku lõppkontseriti) oli nii ERSO publiku kui ka orkestri enda vaatevinklist mitmekesine ja põnev: teoks said kontserdireisid Läti, Leetu ja Saksamaale, orkestri ees sai näha väga häid külalisdirigente, oli tõeliselt vaimustavaid muusikaõhtuid, tavapäraseid kontserdisarjade kõrval teostusid köitvad filmi-, moe-, laste- ja noorteprojektid. Järgmine hooaeg tuleb aga suurejooneline ja juubeldav: tähistatakse nii ERSO 90, maestro Neeme Järvi 80, ERSO endise peadirigendi Roman Matsovi 100 ja Kalle Randalu 60 aasta juubelit! Kavade saavad olema küll mõnevõrra klassikalised, kuid ka sinna mahub palju vormilt ja sisult uutset: publiku ette astub terve plejaad ERSO't juhitanud ja publiku poolt oodatud-armastatud dirigente ja soliste; lisandub uus kontserdisari «Tulevikumuusika», mis ühendab laval sümfooniaorkestri, DJ ja karismaatilised noorema põlvkonna dirigendid: Olari Eltsi, Kristiina Poska ja Kristjan Järvi jt. Kontserdil «ERSO barokk» astub orkes-

ved üldiselt kõik saksa ja Saksa maal kontserte andvad orkestreid. ERSO-le on see 89-aastase tegutsemisajaloo jooksul esmakordne üleastumine Kölnis. Kontserdimaja lahke pererahvas tervitab muusikuid kosutava lõunaga: lihapallid, tomatisupp ja guljašš kuuluvad kõigile märjaks ära. Ka tass kanget kohvi ei tee paha, sest kontserdieelse proovi alguseks on orkestrandid jalgel olnud juba ümmarguselt neliteist tundi.

SÜIT NR 5. MUUSIKASILLAD JA «NAINE HAAMRIGA».

2011. aastal alguse saanud festival «Kaheksa silda» keskendub igal aastal ühele teemale ja ühe helilooja loomingule. Tänavusel festivalil toimus ligi 60 muu-

sikaüritust ning esiettekandele tuli 14 heliteost. Festivali teemaks oli sedakorda «Muusika ja usk» ning fookuses vene helilooja Galina Ustvolkskaja (1919–2006) looming. Ühe Dmitri Šostakoviči silmapaistvama, kuid põlu alla sattunud ja teenimatult vähe mängitud õpilase Ustvolkskaja loominguline pärand pole suur – 27 teost –, kuid see-eest on tegu äärmiselt omanäolise ja huvitava helikeelega autoriga. Ustvolkskaja oli oma ajast kaugel ees: modernne, lakooniline, ülimalt jõuline stiil koos religioossete tekstidega oli aga piisav põhjus tema teoste kavadest välja tõrjumiseks ja isiku ebasoosinguks tõukamiseks. Ustvolkskaja looming sai laiemalt tuntuks peaaegu juhuslikult: Saksa noodikirjastuse Si-

korski esindaja ja hollandi muusikakriitik Elmer Schönberger sattusid Leningradis kontserdile, kus kanti ette üht Ustvolkskaja teost, ning tegid sellest vaimustatuna heliloojale sealsamas koostööettepaneku. Schönberger on nimetanud Ustvolkskaja tema loomingut askeetliku jõulisuse, ekstreemse dünaamika ja ebatraditsiooniliste instrumendikoosluste tõttu «naiseks haamriga». Ustvolkskaja kaasajane, samuti Šostakoviči õpilane Boriss Tištšenko aga «peeneks laserkiireks, mis suudab läbistada metalli». Šostakovič, kes lasi oma mõttekaaslasel endisel õpilasel sageli oma pooleli olevaid helitöid hinnata, sõnas ettekuulutuslikult: «Ustvolkskaja nimi saab kord maailmakuulsaks ja hinnatuks kõigi poolt,